

YVETTA KAJANOVÁ

GOSPEL MUSIC NA SLOVENSKU

Em

G/D

la

tions

YVETTA KAJANOVÁ

GOSPEL MUSIC
NA SLOVENSKU

foto s. 2: Alexander Vojček
Smrečany, Kostol Očistovania Panny Márie
Madona Ochrankyňa, zastrešujúca vlastným plášťom zástupy stavov

Autor textu:

© Yveta Kajanová

Autori fotografií:

© Peter Ančíč, Miroslav Čačík, Štefan Fajta, Milan Janák, Alexander Klinko, Marek Molnár, Alexander Vojček

Recenzenti:

Prof. Ľubomír Chalupka, CSc.

PhDr. Jana Bartová, PhD.

Katedra hudobnej vedy, Filozofická fakulta Univerzity Komenského, Bratislava 2009

Publikácia vyšla s podporou grantu APVV 20-062305, VEGA V-08-039-00

Grafická úprava:

© Dušan Ondriaš Mgr. art.

Jazyková redaktorka:

Mgr. Dominika Ondriašová

Transkripcie a prepisy nôt:

Jana Ševčíková – Jakubíková (skupina Jocara), Lukáš Kollár, Oskar Lehotský, Yveta Kajanová

Autorizáciu textov realizovali:

Vlado Bis, Juraj Drobný, James Evans, Janek Handzuš, Pavol Jenčo, Maroš Kachút, Milica Kailingová, Slávo Král, Braňo Král, Ľubo Kúttník, Maťo Lišhák, Braňo Letko, Juraj Lexmann, Martin Michelčík, Mikuláš Michelčík, Mária Podhradská, Stanley, Ivan Valenta, Marína Wiesner, Viktor Zappner a ďalší

Preklad resumé:

Martin Šimčík

Vydal:

Mgr. Dušan Ondriaš – Coolart, Bratislava 2009

Tlač:

Novart, s. r. o.

Distribúcia:

Lux Communication

ISBN: 978-80-969080-4-2

OBSAĤ

ÚVOD	7
K METODOLÓGIÍ VÝSKUMU	8
SAKRÁLNA HUDBA	9
NOVÁ DUCHOVNÁ PIESEŇ	15
CHARAKTERISTIKA A PERSPEKTÍVA	15
1. NOVÁ DUCHOVNÁ PIESEŇ	17
PROBLÉMOVÉ OKRUHY	17
ZÁŇROVÉ A ŠTYLOVÉ SPEKTRUM NOVEJ DUHOVNEJ PIESNE	22
VŠEOBECNÁ CHARAKTERISTIKA	22
ANALÝZA VYBRANÝCH PIESŇÍ	24
INTERPRETÁCIA, A ESTETICKÝ IDEÁL	24
ZÁŇROVÉ A ŠTYLOVÉ SPEKTRUM NOVEJ DUHOVNEJ PIESNE	40
PREHLADNÉ ČLENENIE	40
TERMINOLÓGIA	42
CHARAKTERISTICKÉ PREJAVY NOVEJ DUHOVNEJ PIESNE	43
VARIANTY	48
POČIATKY NOVEJ DUHOVNEJ PIESNE	57
OFICIÁLNE TVRDENIA A SJUŤOČNOSŤ	57
NOVÁ DUCHOVNÁ PIESEŇ AKO SÚČASŤ LITURGIE A JEJ PERSPEKTÍVY	59
2. PRAISE AND WORSHIP – COMEBACK GREGORIÁNSKEHO CHORÁLU	63
VÝZNAM HUDBY AKO DUHOVNEJ KULTÚRY ČLOVEKA	64
MÔŽE KRÍSU DUCHA NAHRADIŤ KRÍSA TELÁ?	64
VÝZNAM LITURGICKEJ HUDBY AKO DUHOVNEJ KULTÚRY PRE ČLOVEKA A SPOLOČNOSŤ	65
GOSPELÓVA KULTÚRA, DETI A MLÁDEŽ	70
GARÁŽOVÁ KULTÚRA, ROCKEROV V TEENAGERSKOM A DOSPELOM VEKU	71
CHVÁLY A VĎAKY – NOVÝ PRODUKT LOKÁLNEJ KULTÚRY	71
PRAISE AND WORSHIP	71
CHVÁLY V SUPERMARKETOCH A V BOJI PROTI SUPERSTAR	73
PODOBŇNOSTI OBDOBIA RANÉHO KREŠŤANSKEHO BOHOSLUŽOBNEHO SPEVU A PIESŇÍ CHVÁL	73
KOMPARÁCIA RANÉHO KREŠŤANSKEHO CHORÁLU A CHVÁL	74
3. SÚČASNÁ KREŠŤANSKÁ HUDBA	91
SACROPOP, GOSPEL MUSIC, CONTEMPORARY CHRISTIAN MUSIC	91
HISTÓRIA SÚČASNEJ KREŠŤANSKEJ HUDBY NA SLOVENSKU	93
OD STARŠEJ DUHOVNEJ PIESNE KE NOVÝM PREJAVOM 1945 – 1966	94
BIGBY V CHRÁME. NOVÁ DUCHOVNÁ PIESEŇ AKO TICHÝ PROTEST 1966 – 1977	106
VERENÝ PROTEST. NOVÚ DUHOVNOU PIESŇOU PROTI NÁŠIU 1977 – 89	123
DOHŇAŤ ZAMESIAŇNÉ. GOSPEL MUSIC NA SLOVENSKU – 1989 – 97	143
FESTIVALY A KONCERTY (1989 – 97)	146
BOJ O ČLOVEKA A POSLUCHÁČA 1997 – 2008	152
HUĎOBNÝ PRIEMYSEL	153
PROFESIONALIZÁCIA SÚČASNEJ KREŠŤANSKEJ HUDBY 1997 – 2008	155
PROFILY SKUPÍN SLOVENSKEJ SCÉNY	159
PROFILY VOKÁLNYCH SKUPÍN	208
PROFILY SPEVÁCKYCH ZBOROV	210
PROFILY SÓLISTOV A OSOBNOSTÍ	214
4. GOSPEL MUSIC A SPOLOČNOSŤ	219
MODERNÁ POPULÁRNA HUDBA A KRIMINALITA	219
ROCK, POP, JAZZ V DUHOVONOM SVETE MLADÝCH LUDÍ	222
ZÁVER	225
POUŽITÁ LITERATÚRA	227
ČASOPISY	231
PRAMENE	232
ŠPEVNÍKY	232
INTERNETOVÉ ZDROJE	232
PRÍLOHA	234
SKUPINY	234
VOJÁCKE SKUPINY	237
ZBORY	237
OSOBNOSTI	239
DISKOGRAFIA	242
DISKOGRFIA DO ROBU 1989	246
SAMIZDATOVÉ VYDANIA NA MAGNETOFOŇOVÝCH PÁSOCH (MG) A KAZETÁCH (MC)	246
RESUME (CHAPTER SACRED MUSIC, THE NEW SPIRITUAL SONG)	248
RESUME (CHAPTER PRAISE AND WORSHIP)	249
RESUME (CHAPTER CONTEMPORARY CHRISTIAN MUSIC, HISTORY OF CONTEMPORARY MUSIC IN SLOVAKIA)	250
RESUME (CHAPTER GOSPEL MUSIC AND SOCIETY)	251
YVETTA KAJANOVÁ	253
CD GOSPEL MUSIC NA SLOVENSKU 1996 – 2006	254

NOVÁ DUCHOVNÁ PIESEŇ

PROBLÉMOVÉ OKRUHY

Problematika Novej duchovnej piesne na Slovensku predkladá sériu viacerých otázok. Patrí k nim žánrové a štýlové spektrum Novej duchovnej piesne, terminologické problémy a otázky významových konotátov tohoto typu hudby. Naším cieľom bude teda vytýčenie hudobných hraníc, v ktorých sa pohybuje riešenie akútálnych terminologických problémov. Pojmy majú svoju historickú podmienenosť a v rôznych obdobiach sa pre pomenovanie toho istého žánrovo-štýlového okruhu, väčšinou plynulo sa vyvíjajúceho, bez vážnych diskontinuitných zásahov, používali rôzne termíny. V tejto oblasti je značný zmatok a súvisí nielen s vývojom na americkom kontinente, ale aj s európskou asimiláciou daného žánrovo-štýlového okruhu.

Ďalej do série otázok o Novej duchovnej piesni patrí i výskum, či presun sakrálneho denotátu do jazzu, rocku, country, pop music nemení súčasne významové znaky samotného žánru, ak sa mu prisdudzujú nové konotáty²³. Je zrejmé, že tu ide o vytváranie nových znakových systémov s novými konotátmi. V určitých charakteristických prejavoch nesie Nová duchovná pieseň črty sakrálnosti európskej duchovnej hudby, inokedy známky ľudovej hudby, modernej populárnej hudby alebo dokonca umelej hudby. Teda sakrálnosť môže meniť pôvodne „agresívny“ emocionálny konotát rockovej hudby na „pokojný a mierumilovný“ v liturgickej funkcionalite, keďže z pôvodne koncertnej kompozície sa stáva transformáciou liturgická hudba. Pieseň pri prinášaní obetných darov *Prijmi tieto naše dary Pane* z rockového muzikálu *Jesus Christ Super Star* (pieseň Andrew Lloyd Weber, Tim Rice: *The Last Supper*, 1970) sa mení z exaltovaného tvrdého nasadenia na „lyrický“ prejav obety.

Ukážka č. 1:

Andrew Lloyd Weber, Tim Rice: *The Last Supper*, 1970

THE LAST SUPPER

²³ Denotát – predmet, jav, existujúci v realite. Konotát – sprievodný významový komponent – emocionálny, estetický...

(Apostles) G D Em G/D

Look at all my trials and trib - u - la - tions _____

p - mp - pp

C Gsus/B G/B Am D

Sink - ing in a gen - tle pool of wine _____

Z pôvodného anglického textu sa pri novej verzii prekladu, alebo skôr prebásneného prekladu alebo parafrázy, menia tieto konotáty, hoci denotát v originálnom rockovom muzikáli je totožný. Teda v oboch verziiach, aj v slovenskej, aj anglickej, je funkciou spev na obetovanie – premenenie vína a chleba na „Božie telo“, pričom anglický text je viac vnútornou meditáciou a hľadaním odpovedí na základné otázky svetonázoru, kdežto slovenská verzia je priamou odpoveďou „áno“ na Božie volanie. Oba denotáty obetovania súvisia s funkciou tejto piesne – v anglickej verzii s vyrozprávaním epického príbehu poslednej večere pred udalosťami v Getsemanskej záhrade, v slovenskej verzii je text priamou väzbou na nesenie obetných darov a ich premenenie. Denotáty v anglickej verzii sú dramatickým, expresívnym vyjadrením budúcich tragických udalostí ukrižovania, od ktorých sa po dve tisícročia odvíja židovsko – kresťanská história euro-americkéj civilizácie. Spev *The Last Supper* je v rockovom muzikáli vždy agresívnou interpretáciou dominantných mužských spevov v hrudnom registri s hard rockovým sprievodom elektrických gitár. Slovenská verzia zjemňuje interpretáciu a mení konotáty na lyrické, pokojné, vyrovnané spevy „katarzie“, v ktorých sa miešajú mužské a ženské spevy v hrudnom a hlavovom registri.

A. Lloyd Weber, T. Rice: The Last Supper

Look at all my trials and tribulations

Sinking in a gentle pool of wine.

1. 3. *Don't disturb me now I can see the answers*

Till this evening is this morning life is fine

1. *What's that in the bread it's gone to my head*

Till this morning is this evening life is fine.

Always hope that I'd be an apostle

Knew that I would make it if I tried

Then when we retire we can write the gospels so they'll

2. 3. *still talk about us when we've died*

3. *all talk about us when we've died*

Česká verzia (voľný preklad)²⁴

Hleď, jak všechny starosti se strácí

V číši vína, co před sebou mám

Snad se v srdce mé víra zpátky urací

Cítám, tahle noc, že nemůžu být zlá

Chléb, co dávaš nám víru zpátky urací

Cítám, tahle noc nemůžu být zlá

Apostolem být jsem vždycky toužil

Myšlenky mě přece dobře znáš

Věřím, že nám dáš slávy tvé se dožít

Pane, jenom ty náš osud v rukou máš.

Samotný český preklad je voľne ponímaný a nerešpektoval pôvodné jemné zmeny v anglických opakovaníach veršov (2. „*Till this morning is this evening life is fine.*“ 3. „*Till this evening is this morning life is fine.*“), kvôli rýmu a porušeniu vzťahu medzi rytmom hudby a textu. V liturgii sa však táto pieseň spieva na iný text v českej verzii, ale aj v slovenskej verzii:

D A h D7 G e A4 A

2. *Prijmi tieto naše dary, Pane, ukery sa vo víne a v chleba*

D Fis h D G A D

Nech sa naša túžba skutkom stane, tieto dary nesieme z lásky ku Teba

1. *Táto obeť je obetou mladých, ktorí chcú svoj život obnoviť,*

Podľa Tvojích príkazov vždy chcú žiť, Teba, Pane, nemôže nikto nahradiť.²⁵

Známy je však aj iný slovenský preklad – teda i iná verzia piesne *The Last Supper*, ale tej istej melódie, jeho autorom je Peter „Sisel“ Malý, ktorý v 80. rokoch pôsobil v speváckom zbore Céčko v Bratislave:

C G7 a C Fd G G7

1. *Prestreš sme ako si povedal, dnes večer sme všetci pri Teba*

C E a F C F C

Dobre nám je keď máme Baránka, dobre nám je s Tebou, dobre nám je pri chleba.

2. *Prečo nám nepovieš, kto je prvý, prečo jeden má Ťa zapredať.*

Dávaš nám piť, Pane, kaľich svojej krvi, prečo sa má, Pane, za nás vylievať.

²⁴ Preklad bol voľne šíreným samizdatom z 80. rokov spolu s notovým zápisom. Uvedený titul rockového muzikálu *Jesus Christ Super Star* vydala na CD firma Monitor – EMI 1995, z vystúpenia českých osobností muzikálového sveta live, kde je uvedená zasa iná verzia prekladu a prebásneného textu.

²⁵ http://www.spievatko.sk/www/build/view_song.php?id=251

3. Pomaly sa zotmelo a v noci Judáš išiel čosi nakúpiť.

Pochopíme možno zajtra z Tvojej moci, akou cenou chceš nás Pane vykúpiť.²⁶

PRIJMI TIETO NAŠE DARY, PANE

1. Prij - mi tie - to na - še da - ry, Pa - ne,
2. Tá - to o - beť je o - be - tou všet - kých,

1. *Prestrelí Ti, ako si povedať,*
2. *Prečo nám nepovieš, kto je prvý.*
3. *Pomaly sa zotmelo a v noci*

1. u - kry sa vo ví - ne a chie - be,
2. kto - rí chcú svoj ži - vot ob - no - víť,

1. *dnes večer sme všetci pri Tebe.*
2. *prečo jeden má ťa zapredať?*
3. *Judáš išiel čosi nakúpiť.*

1. nech sa na - ša túž - ba skut - kom sta - ne, tie - to da - ry
2. pod - lá Tvo - jich prí - ka - zov vždy chcú žiť, Te - ba, Pa - ne

1. *Dobre nám je, keď máme baránka, dobre nám je*
2. *Dávaš nám piť kalich svojej krvi, prečo sa má*
3. *Pochopíme zajtra z Tvojej moci, akou cenou*

1. ne - sie - me z lás - ky ku Te - be.
2. ne - mô - že nik - to na - hra - ňť.

1. *Pane, s Tebou pri chlebe.*
2. *Pane, za nás vylievaj.*
3. *chceš nás, Pane vykúpiť.*

<http://geocities.com/jasaj.geo/>

²⁶ http://www.spievatko.sk/www/build/view_song.php?id=993

Problematickým zostáva skúmanie počiatkov vzniku Novej duchovnej piesne, väčšinou sa jej vznik dáva do súvislosti s Druhým vatikánskym koncilom, čo nie je presné historické datovanie vzniku Novej duchovnej piesne, pretože predpokladá len oficiálne cirkevné schválenie na pôde rímsko-katolíckej cirkvi. Zásahy Novej duchovnej piesne priamo do liturgickej hudby sa diali často bez povolenia cirkevných otcov a duchovných vodcov, alebo niekedy dokonca aj s ich „prízmúrením oka“ vzhľadom na násilnú ateizáciu krajiny v komunistických režimoch. Problém je teda určiť historické začiatky Novej duchovnej piesne v Európe, ale aj na Slovensku. V porovnaní so staršou liturgickou hudbou, používanou v 20. storočí a aj v súčasnosti, je Nová duchovná pieseň špecifická v textoch, v tematických okruhoch a námetoch. V katolíckej cirkvi sa používali *Jednotný katolícky spevník*, ktorého zostavovateľom, ako i autorom takmer 200 piesní je Mikuláš Schneider-Trnavský,²⁷ v evanjelickej cirkvi je to *Tranoscius* Juraja Tranovského²⁸, ktorý je autorom alebo prekladateľom textov okolo 150 piesní, *Bratské písně* z roku 1923 a *Jásavý chvalo zpěv* používala Bratská jednota baptistov od roku 1924. O veľké duchovné prebudenie v evanjelickej cirkvi sa snažili už koncom 19. storočia na Slovensku sestry Mária a Kristína Royové, ktoré svoje piesne publikovali v spevníku *Piesne sionské* (druhé vydanie 1906). Osobné svedectvo evanjelia obsiahnuté v nich, hoci na pôde staršieho typu duchovnej piesne v tomto spevníku, sa stalo napokon základom pre európsku podobu gospel music a zrod Novej duchovnej piesne rovnako ako *Piesne duchovné* (1947) Bratskej jednoty baptistov, v ktorých sa odrážal priamy vplyv amerických white spirituals a black spirituals.

Do akej miery sa môže stať Nová duchovná pieseň súčasťou liturgickej hudby, budeme skúmať najmä z hudobno-historického a estetického aspektu, ale nemožno obísť ani závery a konštatovania v samotnom vývoji jednotlivých cirkví a náboženských denominácií, v ktorých ich encykliky, konštitúcie, nariadenia a závery sa stávajú rozhodujúce pre ďalší vývoj. Dôležitá je tiež otázka budúcnosti Novej duchovnej piesne ako aj jej perspektíva pre nasledujúce generácie.

²⁷ Júlia Polkudová Adamková: *Jednotný katolícky spevník v premenách času*. UHVS AV, ASCO Art and Science, Bratislava 1998.

²⁸ Jana Lengová: *Cithara sanctorum a jej hudobné kontexty v 19. storočí*. In: *Cithara sanctorum 1636 – 2006. Zborník z vedeckej konferencie konanej 22. – 23. 11. 2006 v Liptovskom Mikuláši a v Liptovskom Jáne*, ed. Miloš Kovačka, Slovenská národná knižnica, Národný bibliografický ústav, Martin 2007, s. 106 – 116. Pôvodne *Cithara Sanctorum* z roku 1636. *Tranoscius* obsahoval na konci 19. storočia takmer 1200 piesní a používal sa vo väčšine evanjelických zborov na Slovensku až do roku 1992.

ŽÁNROVÉ A ŠTÝLOVÉ SPEKTRUM NOVEJ DUCHOVNEJ PIESNE

VŠEOBECNÁ CHARAKTERISTIKA

Nová duchovná pieseň čerpá z modernej populárnej hudby, ľudovej hudby a umelej hudby. Z okruhu nonartificiálnej hudby²⁹ si vyberá žánre jazzu, rocku a hitovej produkcie populárnej hudby. Ďalší okruh predstavuje folk, ľudová hudba³⁰ a umelá hudba. Žánrové a štýlové spektrum Novej duchovnej piesne je teda značne široké a súvisí s pôvodnými znakmi európskej duchovnej hudby v jej historickom vývoji, do ktorých Nová duchovná pieseň priberá nové prvky, keďže ide najmä o hudobnú kultúru mládeže. V rámci žánrov modernej populárnej hudby sa však tvorcovia Novej duchovnej piesne inšpirovali iba niektorými jej vývojovými štýlmi. Z rockovej hudby si vyberajú rock and roll, hard rock, art rock, heavy metal, z afroamerickej ľudovej a jazzovej hudby spirituály, gospel songy³¹, tradičný jazz, swing, fusion music a funkky³². Po roku 1989 sa do jej základného naturelu dostávajú nové vplyvy, súvisiace s vývojom celého okruhu nonartificiálnej hudby – patria sem prvky gitarového soundu britpopu, v ktorom sa miešajú výdobytky 60. rokov s novým metalovým výrazom, prvky elektronickej tanečnej hudby, kde sa na ploche malej piesňovej formy experimentuje so zvukovými elektronickými možnosťami. Objavujú sa aj vplyvy ďalších štýlov hard core, grunge, indie rock, hip hop... Medzi staršou a novšou duchovnou piesňou však existuje prechodné štádium, reprezentované najmä v kompozičných prejavoch, kde školení skladatelia neuvedomelo akceptujú rôzne rytmické, melodické a harmonické riešenia pod vplyvom nonartificiálnej hudby (napríklad Juraj Lexmann, Ivan Valenta).

²⁹ Vzhľadom na zložitý vzťah problematiky žánru, štýlu a druhu v modernej populárnej hudbe, snažíme sa priamemu označeniu vyhnúť. V podstate tu ide o otázku nadradenosti a podradenosti jednotlivých hudobných okruhov. Za rovnocenné považujeme okruhy modernej populárnej hudby, ľudovej hudby a umelej hudby (európskej vážnej hudby). Dielčimi podsferami v modernej populárnej hudbe sú jazz, rock, pop music, folk, country and western a i. V rámci jazzu, rocku, pop music, folku a country and western existujú osobité štýly. Okruh modernej populárnej hudby nazývajú teoretici nonartificiálnou hudbou. Pojem sa ujal v stredo európskom priestore. In: Antonín Matzner, Ivan Poledňák, Igor Wasserberger a kol.: *Encyklopedie jazzu a modernej populárnej hudby*. II. vydanie, Supraphon, Praha 1983, s. 293 – 304.

³⁰ Ak folk, podsféru modernej populárnej hudby, chápeme ako revivalistické hnutie za obrodu ľudovej hudby, potom v prenesenom význame, ide o pôvodné prejavy inšpirácií v ľudovej hudbe. Rovnako world music je novým pokračovaním vývoja tradičnej ľudovej hudby a prezentuje nový prístup k nej. Folkové hnutie, ako aj world music, sú dva historicky rôznorodé žánrové prejavy nového prístupu k ľudovej hudbe. In: Yveta Kajanová – Ľubica Záborská: *Slovak Scene of World Music*. In: *Musicologica Istropolitana VI*, Stimul, Bratislava 2008, s. 217 – 245.

³¹ Spirituály a gospel songy, ako náboženské piesne Afro-Američanov, sú súčasťou afroamerickej ľudovej hudby. Keďže ich vývoj je natolko zviazaný s charakteristickými prejavmi jazzu, je možné ich uvádzať aj ako súčasť modernej populárnej hudby, teda i jazzu, ale aj ako súčasť ľudovej hudby. Nesú totiž známky oboch sfér.

³² Funkly sa v medomodernom jazze vyslytuje najčastejšie ako súčasť fusion music. Ide o razantný spôsob hry rytmickej sekcie, často spojený s hrou rytmických pattemov, tzv. groovy, pričom sa využíva technika hry na basgitaru – slap bass, rytmické údery palcom na struny basgitaru. Pojem funkly sa používal už v období hard bopu v druhej polovici 50. rokov a vyjadroval drsný, zemitý prejav, v 80. rokoch v spojení s fusion music inovoval rytmidú štruktúru – v spravidnej sekcii a podieľal sa na kreovaní nových rytmických modelov.